EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 10.10.2017.
COM(2017) 587 final

IZVJEŠĆE KOMISIJE EUROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU

o nacionalnim akcijskim planovima država članica i o napretku u provedbi Direktive 2009/128/EZ o održivoj upotrebi pesticida

1. UVOD

Europska unija ima jedan od najstrožih sustava za odobravanje i kontrolu pesticida na svijetu[1]. Usprkos tome u društvu postoji snažna želja da se napori usmjere održivoj proizvodnji hrane i smanjenju ili čak zabrani upotrebe pesticida. U tom je kontekstu održiva poljoprivreda, kao dio modernih proizvodnih sustava, jedan od UN-ovih ciljeva razvoja, dok je promicanje održive upotrebe pesticida jedna od važnih aktivnosti koje EU poduzima kako bi podupro UN-ov Program održivog razvoja do 2030.[2]

Tematskom strategijom o održivoj uporabi pesticida iz 2006.[3] stvoren je novi zakonodavni okvir za odobravanje i upotrebu pesticida[4]. To uključuje strogi okvir prema kojemu Europska komisija odobrava aktivne tvari, a države članice sredstva za zaštitu bilja koja nemaju utvrđenih štetnih učinaka na zdravlje ljudi i životinja te neprihvatljivih učinaka na okoliš[5] ako se upotrebljavaju u skladu s odobrenim uvjetima upotrebe. Zahvaljujući takvom strogom sustavu za stavljanje na tržište došlo je smanjenja broja odobrenih aktivnih tvari za gotovo 50 %[6]. Kontrolom stavljanja na tržište i upotrebe pesticida želi se osigurati da se na tržište stavljaju odobreni pesticidi i da se upotrebljavaju u skladu s odobrenim uvjetima. Biljke tretirane odobrenim pesticidima u skladu s uputama s etikete mogu se stavljati na tržište i konzumirati kao sigurna hrana s ostacima pesticida koji su niži od maksimalnih razina ostataka pesticida (MRO-ovi) primjenjivih u EU-u[7].

Direktivom 2009/128/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o održivoj upotrebi pesticida[8] („Direktiva") donesenom 21. listopada 2009. u okviru te strategije uspostavljen je niz mjera za postizanje održive upotrebe pesticida u EU-u i to smanjenjem rizika i učinaka upotrebe pesticida na zdravlje ljudi i na okoliš te poticanjem integrirane zaštite bilja i primjene alternativnih metoda ili postupaka poput nekemijskih alternativa pesticidima.

Države članice morale su donijeti prve nacionalne akcijske planove (NAP-ove) za provedbu Direktive do studenoga 2012. Ti planovi moraju sadržavati kvantitativne ciljeve, ciljeve, mjere i vremenske planove za smanjenje rizika i učinaka upotrebe pesticida. Uredba o stavljanju sredstava za zaštitu bilja na tržište sadrži i brojne odredbe povezane s Direktivom, uključujući olakšavanje brzog odobravanja tvari niskog rizika i upotrebu sredstava uz primjenu načela integrirane zaštite bilja.

---

[1] U ovom se izvješću izraz „pesticidi" upotrebljava za sredstva za zaštitu bilja koja uključuju herbicide, fungicide i insekticide namijenjene zaštiti bilja.

[2] http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0739&from=DE

[3] COM/2006/0372 Komunikacija Komisije Vijeću, Europskom parlamentu, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Tematska strategija o održivoj uporabi pesticida.

[4] Pesticidi su u Direktivi 2009/128/EZ (članak 3.) definirani kao sredstva za zaštitu bilja ili biocidni pripravci. Trenutačno se Direktiva primjenjuje isključivo na sredstva za zaštitu bilja (članak 2.). U ovom izvješću uglavnom se upotrebljava izraz pesticidi jer je taj izraz uobičajen, no izvješćem nisu obuhvaćeni biocidni pripravci.

[5] Uredba (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja i stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 79/117/EEZ i 91/414/EEZ, SL L 309, 24.11.2009., str. 1. – 50.

[6] http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=HR

[7] Uredba (EZ) br. 396/2005 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. veljače 2005. o maksimalnim razinama ostataka pesticida u ili na hrani i hrani za životinje biljnog i životinjskog podrijetla i o izmjeni Direktive Vijeća 91/414/EEZ, SL L 70, 16.3.2005., str. 1. – 16.

[8] Direktiva 2009/128/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u postizanju održive upotrebe pesticida, SL L 309, 24.11.2009., str. 71. – 86.

Direktivom su utvrđene posebne mjere koje su države članice dužne uvrstiti u svoje planove radi odgovarajuće provedbe. Glavne se aktivnosti odnose na osposobljavanje korisnika, savjetnika i distributera, pregled uređaja za primjenu pesticida, zabranu prskanja pesticida iz zraka, ograničavanje upotrebe pesticida na osjetljivim područjima te informiranje i podizanje svijesti o rizicima povezanima s pesticidima. Direktivom se prije svega želi poticati integrirana zaštita bilja, čija su opća načela navedena u Prilogu III. Direktivi. Rokovi za provedbu svih navedenih mjera utvrđeni Direktivom podijeljeni su u faze od studenoga 2011. do studenoga 2016. Od studenoga 2016. (kada je pregled uređaja za primjenu pesticida postao obvezan) države članice obvezne su primjenjivati sve relevantne mjere predviđene Direktivom.

Komisija je s državama članicama osnovala radnu skupinu koja se redovito sastaje radi rasprave o provedbi Direktive i razmjene najbolje prakse.

Ovim se izvješćem ispunjavaju zahtjevi u pogledu izvještavanja iz članka 4. stavka 3. i članka 16. Direktive. Prema članku 4. stavku 3. Komisija mora Europskom parlamentu i Vijeću podnijeti izvješće o nacionalnim akcijskim planovima koje su joj dostavile države članice, a prema članku 16. obvezna im je podnijeti izvješće o postignutom napretku u provedbi Direktive.

Izvješće se temelji na četiri izvora informacija:

- Komisijina ocjena nacionalnih akcijskih planova, dovršena u 2015.
- dva niza revizija u području pesticida provedena između 2012. i 2014. te između 2015. i 2016. Predmet prvog niza revizija bile su kontrole sredstava za zaštitu bilja[9], a drugog kontrole stavljanja na tržište i upotrebe pesticida[10], pri čemu su obuhvaćeni neki aspekti provedbe Direktive.
- anketa i upitnik[11] poslani 2016. svim državama članicama kako bi se dobile informacije o napretku u provedbi akcijskih planova.
- posjeti radi utvrđivanja činjenica u šest država članica u 2017.[12] s namjerom stjecanja uvida u opći napredak ostvaren u području provedbe Direktive. Te su države članice odabrane kako bi se dobio presjek različitih država članica iz raznih zemljopisnih regija. Uz pojedinačna izvješća o posjetima glavni će nalazi tih šest posjeta biti objavljeni u preglednom izvješću kasnije ove godine, a sadržavat će detaljniju analizu rezultata navedenog upitnika i primjere dobre provedbene prakse koje utvrde države članice.

NAP-ovi i Komisijina izvješća, uključujući revizorska izvješća i pregledna izvješća, dostupni su na internetskoj stranici Europske komisije o održivoj upotrebi pesticida https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en

[9] http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=79
[10] http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=109
[11] Informacije i podaci navedeni u odgovorima na anketu bili su nepotpuni pa rezultate treba dodatno razmotriti u suradnji s državama članicama. Ujedinjena Kraljevina nije poslala odgovor na upitnik, ali je naknadno dostavila informacije o određenim temama. U odgovorima iz Bugarske, Rumunjske, Grčke i Francuske nedostajali su podaci.
[12] Njemačka, Nizozemska, Italija, Danska, Poljska, Švedska.

2. NACIONALNI AKCIJSKI PLANOVI

Države članice morale su u skladu s člankom 4. Direktive do 26. studenoga 2012. donijeti prve verzije svojih nacionalnih akcijskih planova i dostaviti ih Komisiji i ostalim državama članicama. Ti bi se planovi trebali revidirati najmanje svakih pet godina. Njima bi se trebali uspostaviti kvantitativni ciljevi, ciljevi, mjere i vremenski planovi za smanjenje rizika i učinka upotrebe pesticida na zdravlje ljudi i okoliš. Sve su države članice donijele takve planove[13], u mnogim slučajevima s velikim zakašnjenjem. Planovi su dostavljeni Komisiji i dostupni su na engleskom jeziku na Komisijinoj internetskoj stranici[14].

Nacionalni akcijski planovi temelj su na kojem države članice provode kontrole utvrđene Direktivom, no vrlo se razlikuju u pogledu cjelovitosti i obuhvata. Države članice trebale bi znatno poboljšati svoje planove kako bi ispravile nedostatke navedene u nastavku i uspostavile preciznije i mjerljivije ciljeve.

Države članice imale su različite početne točke za razvoj nacionalnih akcijskih planova. Njih je sedam prethodno sastavljalo akcijske planove, dok je svima ostalima to bio prvi akcijski plan. Do danas su svoj nacionalni akcijski plan revidirale samo Francuska i Litva. Razina provedbe akcijskih planova bit će poznata nakon što sve države članice revidiraju svoje planove i dostave ih Komisiji.

U NAP-ovima se jasno primjećuje trud koji su države članice uložile u njihovu pripremu, no znatno se razlikuju u opisivanju načina na koji će se točno provoditi mjere iz članaka 5. do 15. Direktive. U većini slučajeva nisu obuhvaćeni svi aspekti tih članaka. Neka su područja u planovima sveobuhvatno obrađena, na primjer ispitivanja uređaja za primjenu pesticida i osposobljavanje korisnika pesticida, dok su u mnogim planovima područja kao što su prskanje iz zraka, informiranje javnosti i prikupljanje informacija u slučajevima trovanja nedovoljno razrađena.

NAP-ovi su neujednačeni i u pogledu uspostave kvantitativnih ciljeva, ciljeva, mjera i vremenskih planova za razna područja aktivnosti. U nekim su područjima, na primjer ispitivanju uređaja za primjenu pesticida, planovi odlični i gotovo svi imaju postavljene konkretne ciljeve za postizanje pune usklađenosti. S druge strane, većina država članica nije utvrdila ciljeve i vremenske planove za mjere zaštite vodnog okoliša od pesticida.

Uz to, u oko 80 % slučajeva u akcijskim planovima nisu navedeni načini na koje će se mjeriti postizanje ciljeva. Kad nema jasnih mjerljivih ciljeva, teško je procijeniti napredak provedbe i utvrditi područja u kojima su potrebne dodatne mjere.

Ciljeve smanjenja rizika navelo je 21 država članica[15], dok je ciljeve smanjenja upotrebe navelo njih 9[16]. Samo pet država članica postavilo je mjerljive ciljeve, od kojih se četiri[17]

[13] Budući da se Direktivom ne propisuje izgled nacionalnih akcijskih planova, planovi dostavljeni Komisiji nisu u potpunosti usporedivi. U nekim slučajevima ne sadržavaju sve nacionalne mjere koje se poduzimaju u provedbi Direktive. Komisijina ocjena planova opsegom je ograničena na sâme planove te se eventualne mjere koje nisu navedene u planovima nisu uzimale u obzir.

[14] https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en

[15] Španjolska, Češka, Cipar, Estonija, Belgija, Švedska, Finska, Njemačka, Mađarska, Poljska, Latvija, Italija, Portugal, Hrvatska, Austrija, Danska, Litva, Rumunjska, Slovačka, Irska i Francuska.

[16] Luksemburg, Slovenija, Cipar, Belgija, Finska, Mađarska, Poljska, Njemačka i Francuska.

[17] Belgija, Danska, Grčka i Njemačka.

odnose na smanjenje rizika, a jedan[18] na smanjenje upotrebe. Glavni je cilj francuskog nacionalnog akcijskog plana smanjiti upotrebu pesticida za 50 % do 2025., uz prvu ključnu točku od 25 % do 2020., i tako smanjiti rizike i učinke na zdravlje ljudi i okoliš. Dobri primjeri ciljeva smanjenja rizika dolaze iz Njemačke, Nizozemske[19], Finske i Danske, gdje se pokazatelji smanjenja rizika temelje na razvrstavanju pesticida prema opasnosti, pri čemu pesticidi višeg rizika imaju veći ponder.

U svim su NAP-ovima navedene neke mjere poticanja integrirane zaštite bilja, a posebno poticanje dostupnosti smjernica za integriranu zaštitu bilja te organizacija osposobljavanja ili oglednih farmi. No u planovima se ne navodi na koji način poljoprivrednici mogu mjeriti primjenu integrirane zaštite bilja, ne postavljaju se ciljevi i ne navodi se kako će se osigurati provedba. Integrirana zaštita bilja, čijom se provedbom namjerava smanjiti ovisnost o pesticidima u održivoj poljoprivredi, važan je dio Direktive. Stoga bi države članice tijekom ove revizije nacionalnih akcijskih planova trebale riješiti problem nedostatka jasnih koraka koji se mogu ocijeniti, mjeriti i provoditi.

3. PROVEDBA DIREKTIVE

3.1. OSPOSOBLJAVANJE I IZDAVANJE SVJEDODŽBI

Prema članku 5. Direktive države članice moraju omogućiti osposobljavanje i izdavanje svjedodžbi za profesionalne korisnike, distributere i savjetnike u području pesticida. Države članice moraju u skladu s člankom 6. osigurati da distributeri zapošljavaju dovoljan broj zaposlenika koji posjeduju svjedodžbe iz članka 5. Moraju i ograničiti prodaju pesticida odobrenih za profesionalnu upotrebu na osobe koje posjeduju svjedodžbu iz članka 5. Konačno, u skladu s člankom 6. države članice moraju osigurati da distributeri koji prodaju pesticide neprofesionalnim korisnicima pruže opće informacije o rizicima upotrebe pesticida za zdravlje ljudi i okoliš.

Općenito postoji visoka razina usklađenosti u području osposobljavanja i izdavanja svjedodžbi profesionalnim korisnicima, distributerima i savjetnicima, no nema točnih podataka o ukupnom broju profesionalnih korisnika u tom području te se stoga ne može sa sigurnošću utvrditi jesu li svi osposobljeni.

U 26[20] nacionalnih akcijskih planova navodi se pružanje osposobljavanja, ali u njih 11 ono nije dovoljno detaljno obrađeno[21].

Provedba zahtjeva u području osposobljavanja ocijenjena je u Komisijinim revizijama u 19 država članica u razdoblju od 2012. do 2014. i posjetima radi utvrđivanja činjenica u šest država članica 2017. (5 država članica ocjenjivano je u oba navrata). U 3 od 20 posjećenih država članica sustav osposobljavanja poljoprivrednika bio je uspostavljen prije donošenja Direktive, a nakon njezina stupanja na snagu osposobljavanje je prošireno na druge skupine, primjerice distributere.

[18] Francuska.
[19] U Nizozemskoj nisu uvršteni u NAP.
[20] U planovima iz Belgije i Danske ne navode se osposobljavanje i izdavanje svjedodžbi korisnicima ni s njima povezani ciljevi.
[21] Austrija, Češka, Francuska, Njemačka, Grčka, Latvija, Litva, Nizozemska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija.

Sve države članice (osim Luksemburga) do 26. studenoga 2013. uspostavile su sustav osposobljavanja i izdavanja svjedodžbi i u svojim su odgovorima na upitnik iz 2016. navele da je osposobljeno gotovo četiri milijuna profesionalnih korisnika. U šest država članica[22] zabilježena su kašnjenja u osposobljavanju i izdavanju svjedodžbi korisnicima. Tri države članice[23] nisu dostavile podatke. Prema podacima iz istraživanja o strukturi poljoprivrednih gospodarstava[24] u Europi se nalazi približno 10 milijuna poljoprivrednih gospodarstava, od čega je samo 0,3 milijuna velikih korisnika, koji obrađuju 50 % ukupne iskoristive poljoprivredne površine. Osposobljavanje obično traje 2 – 4 dana ovisno o tipu korisnika i prethodnom znanju, a osposobljeni korisnici dobivaju svjedodžbu koja je potrebna za kupnju pesticida za profesionalnu upotrebu.

U šest država članica koje je Komisija posjetila 2017. taj je zahtjev uključen u službene kontrole poljoprivrednih gospodarstava koje provode nadležna tijela, a stope usklađenosti iznosile su više od 95 % u pet od šest država članica[25]. Međutim, na temelju odgovora na upitnik utvrđeno je da sustavi izdavanja svjedodžbi ne obuhvaćaju savjetnike za zaštitu bilja u pet država članica[26]. Uz to, u Nizozemskoj savjetnici koji nisu izravno uključeni u prodaju pesticida ne moraju imati svjedodžbu, ali predviđena je revizija nacionalnog zakonodavstva radi njegova usklađivanja s Direktivom.

Sve su države članice uspostavile ograničenja u prodaji pesticida neprofesionalnim korisnicima, kao što su neprofesionalni vrtlari. Na primjer, u nekim državama članicama pesticidi namijenjeni neprofesionalnim korisnicima nisu dostupni u slobodnoj prodaji i u trgovini se moraju držati iza pulta.

Komisija je 2015. i 2016. organizirala dvanaest tečajeva u okviru programa Bolja izobrazba za sigurniju hranu[27] namijenjenih stručnjacima iz država članica, koji su obuhvaćali nekoliko elemenata Direktive, uključujući osposobljavanje korisnika. Cilj je tečajeva bio osigurati ujednačenu i visoku razinu razumijevanja o načinima provedbe te pružiti priliku za razmjenu dobrih praksi. Sudjelovalo je svih 28 država članica i osposobljeno je 338 korisnika.

3.2. TROVANJE PESTICIDIMA

U skladu s člankom 7. stavkom 2. Direktive države članice dužne su uspostaviti sustave za prikupljanje informacija o slučajevima akutnog trovanja pesticidima te o događajima povezanima s kroničnim trovanjem ako su takve informacije dostupne, u skupinama koje redovito mogu biti izložene pesticidima kao što su primjenitelji, poljoprivredni radnici ili osobe koje žive u blizini područja na kojima se primjenjuju pesticidi.

Iako države članice općenito imaju uspostavljene sustave za prikupljanje informacija o slučajevima akutnog trovanja pesticidima, upitna je točnost i upotreba tih podataka. Sustavi za prikupljanje informacija o slučajevima kroničnog trovanja uspostavljeni su u manjem opsegu.

[22] Italija, Češka, Estonija, Litva, Slovačka i Malta.
[23] Bugarska, Mađarska i Rumunjska.
[24] http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farm_structure_survey_2013_-_main_results#Agricultural_holdings
[25] Danska, Njemačka, Nizozemska, Poljska, Švedska.
[26] Danska, Finska, Mađarska, Švedska i UK.
[27] https://ec.europa.eu/food/safety/btsf_en

U 18 NAP-ova opisuju se sustavi za prikupljanje informacija o slučajevima akutnog trovanja pesticidima u pojedinim državama članicama, dok se tek u četiri spominje problem prikupljanja podataka o kroničnom trovanju. U ostalim se planovima o tome ne navode pojedinosti.

Taj se aspekt nije ocjenjivao u Komisijinim revizijama u 19 država članica u razdoblju od 2012. do 2014., već su informacije uzete iz upitnika namijenjenog državama članicama iz 2016. i posjeta radi utvrđivanja činjenica u šest država članica iz 2017.

Prema odgovorima na upitnik iz 2016. specifične informacije o slučajevima akutnog trovanja pesticidima prikupljaju sve države članice osim njih pet. Broj prijavljenih slučajeva akutnog trovanja pesticidima znatno se razlikuje među državama članicama te su nadležna tijela izrazila sumnju u točnost tih podataka. Na primjer, u Švedskoj se zabilježeni podaci odnose na broj slučajeva u kojima se sumnja na trovanje, a ne na broj slučajeva stvarnog trovanja. U deset država članica[28] uspostavljen je namjenski sustav za prikupljanje podataka o kroničnom trovanju. U preostalih 17 država članica kronično se trovanje ne prati sustavno. Države članice istaknule su da je posebno izazovno prikupljati informacije o kretanjima povezanima s kroničnim trovanjem jer je vrlo teško povezati kliničke simptome i izloženost pesticidima do koje je moglo doći godinama ranije.

Kako bi se poboljšala usporedivost informacija, u skladu s člankom 7. stavkom 3. Direktive Komisija u suradnji s državama članicama izrađuje strateške smjernice za nadzor i praćenje učinaka upotrebe pesticida na zdravlje ljudi i okoliš. Komisija namjerava dovršiti smjernice do kraja 2017. Nadalje, u skladu s člankom 24. stavkom 4. točkom (b) Uredbe (EU) 2017/625 razmotrit će se mogućnost uspostave sustava za prikupljanje informacija povezanih sa sumnjom na trovanje pesticidima.

3.3. UREĐAJI ZA PRIMJENU PESTICIDA

U skladu s člankom 8. države članice moraju osigurati da se uređaji za primjenu pesticida, npr. prskalice koje se upotrebljavaju u polju i voćnjacima, redovito pregledavaju te da do 26. studenoga 2016. svi uređaji budu pregledani barem jednom. Obvezne su uvesti i sustave izdavanja svjedodžbi kojima se omogućava provjera pregledâ.

Države članice općenito su uspostavile potrebne sustave, no ne postoji jasna slika o općoj stopi usklađenosti te se ona znatno razlikuje među državama članicama. Komisija trenutačno ocjenjuje razvoj situacije od studenoga 2016.

U 26[29] NAP-ova navedeni su ciljevi prema kojima se uređaji za primjenu pesticida trebaju pregledavati u skladu s Direktivom. U petnaest je planova navedeno da su se i prije donošenja Direktive primjenjivale neke vrste programa pregledavanja prskalica.

Kako bi se državama članicama pružila podrška u tom području, u skladu s člankom 20. Direktive, 2015. je objavljena nova usklađena norma za pregledavanje uređaja za primjenu

[28] Češka, Estonija, Litva, Nizozemska, Slovačka, Mađarska, Poljska, Njemačka, Francuska i Bugarska.
[29] Taj cilj nije naveden u planovima iz Danske i Švedske.

pesticida EN ISO 16122[30]. Ta norma obuhvaća prskalice s horizontalnom armaturom, prskalice za grmlje i drveće te nepomične i polupokretne prskalice. Njome se pojašnjavaju ključni zahtjevi povezani sa zdravljem, sigurnošću i zaštitom okoliša koje treba provjeriti u okviru pregleda. Takva bi usklađena norma državama članicama trebala olakšati priznavanje svjedodžbi izdanih u drugim državama članicama kako je predviđeno člankom 8. stavkom 6. Direktive.

Iz upitnika iz 2016. vidljivo je da 26 država članica ima uspostavljene sustave za pregled te da je do 26. studenoga 2016. pregledano oko 900 000 prskalica. Samo Malta i Cipar još nisu započeli s tim pregledima. Države članice nemaju pouzdane podatke o ukupnom broju prskalica u upotrebi, no prema njihovim procjenama čak 50 % prskalica u EU-u nije pregledano do roka, pri čemu taj postotak za Latviju i Grčku iznosi više od 95 % procijenjenog broja prskalica, a za Italiju 70 %. Belgija, Nizozemska i Finska navele su da je pregledano gotovo 100 % uređaja.

Komisija je 2015. i 2016. u okviru programa Bolja izobrazba za sigurniju hranu organizirala 6 tečajeva o uređajima za primjenu pesticida na kojima su sudjelovala 102 inspektora iz 25 država članica, a dodatnih 6 tečajeva održat će se 2017. i 2018. Time će se pomoći u rješavanju navedenih slabosti i osigurati ujednačenost pregleda u državama članicama.

3.4. PRSKANJE IZ ZRAKA

U skladu s člankom 9. Direktive zabranjeno je prskanje pesticidima iz zraka, osim u slučaju primjene odstupanja.

Zabranjeno je prskanje iz zraka, a odstupanja se odobravaju samo ako su zadovoljeni strogi uvjeti. Površine koje se prskaju su male, postupno se smanjuju i učinkovito se kontroliraju.

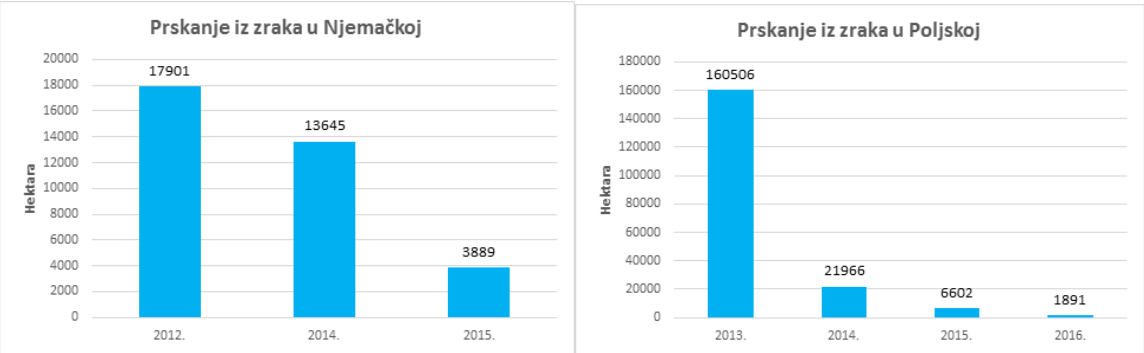
Sve su države članice u svojim nacionalnim zakonodavstvima zabranile prskanje iz zraka, čak i ako to nije izričito navedeno u njihovim nacionalnim akcijskim planovima. Iako je odobravanje odstupanja u posebnim slučajevima pravno moguće u 21 državi članici[31], u 2014. i 2015. samo je 14 država članica odobrilo odstupanja[32]. U skladu s tim odstupanjima pesticidi su primijenjeni na 1,1 milijun hektara, od čega je 70 % poljoprivrednih zemljišta, odnosno približno 0,2 % ukupne poljoprivredne površine, a 30 % šuma, odnosno približno 0,1 % ukupne površine šuma.

U 2015. gotovo 95 % prijavljenog prskanja iz zraka provedeno je u samo dvije države članice – u Španjolskoj na 339 000 hektara odnosno 0,7 % površine i u Mađarskoj na 88 000 hektara odnosno 0,9 % površine te države članice.

[30] Komunikacija Komisije u okviru provedbe Direktive 2009/128/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u postizanju održive upotrebe pesticida, SL C 196, 12.6.2015., str. 4. – 5.

[31] Belgija, Bugarska, Hrvatska, Cipar, Češka, Danska, Francuska, Njemačka, Mađarska, Italija, Latvija, Litva, Nizozemska, Luksemburg, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Španjolska, Švedska, Ujedinjena Kraljevina.

[32] Bugarska, Češka, Hrvatska, Cipar, Francuska, Njemačka, Mađarska, Italija, Luksemburg, Poljska, Portugal, Slovačka, Španjolska, Ujedinjena Kraljevina. Grčka nije dostavila informacije o prskanju iz zraka, a Češka i Francuska nisu dostavile podatke o tretiranim površinama.

Slika 1.: Smanjenje primjene pesticida iz zraka u dvije države članice

Komisija je taj aspekt ispitala tijekom revizija provedenih 2015. i 2016. u 11 država članica te u posjetima radi utvrđivanja činjenica u šest država članica 2017. U svim slučajevima u kojima su odobrena odstupanja prskanje iz zraka provodilo se u skladu sa strogim uvjetima iz Direktive. Konačno, posljednjih su se godina znatno smanjile površine tretirane u skladu s tim odstupanjima, kako je prikazano na prethodnim dijagramima.

Usprkos tome, Komisija će nastaviti ispitivati načine na koje države članice ocjenjuju zahtjeve za odstupanje, između ostaloga kroz revizije, kako bi se osiguralo poštovanje i ispravna kontrola strogih uvjeta za takva odstupanja.

3.5. INFORMIRANJE I PODIZANJE SVIJESTI

U skladu s člankom 7. stavkom 1. Direktive države članice dužne su poduzeti mjere informiranja šire javnosti, poticati i omogućiti programe informiranja i podizanja svijesti te poticati dostupnost točnih i objektivnih informacija o pesticidima široj javnosti. Prema članku 10. države članice mogu svojim planovima obuhvatiti i odredbe o obavješćivanju osoba koje bi mogle biti izložene zanošenju pesticida.

Ta se odredba sustavno primjenjuje u nekim državama članicama i u nekim područjima, no i dalje postoji potencijal za širenje informacija o dobrim praksama i sveobuhvatnu primjenu tih praksi radi informiranja javnosti i dionika.

U svim su NAP-ovima navedene planirane mjere informiranja javnosti. Samo su Rumunjska i Španjolska utvrdile ciljeve u tom području.

Glavni alat koji tijela država članica upotrebljavaju kako bi općoj javnosti predstavila točne i objektivne informacije o održivoj upotrebi pesticida njihove su internetske stranice. Uz te nacionalne internetske stranice postoji i namjenska internetska stranica Komisije koja se trenutačno nadograđuje u internetski portal s poveznicama na internetske stranice svih država članica i druge izvore informacija. To će omogućiti razmjenu informacija unutar država članica i među njima o nizu tema, uključujući smjernice o integriranoj zaštiti bilja i sustavima za potporu pri odlučivanju.

U svojim odgovorima na upitnik iz 2016. šest država članica[33] informiralo je Komisiju o nacionalnim odredbama prema kojima su poljoprivrednici obvezni barem na zahtjev obavijestiti svoje susjede i lokalno stanovništvo prije primjene pesticida. Na primjer, u

[33] Španjolska, Hrvatska, Švedska, Nizozemska, Mađarska, Malta.

Švedskoj i Nizozemskoj korisnici koji namjeravaju primjenjivati pesticide u područjima dostupnima općoj javnosti obvezni su postaviti znak s detaljnim informacijama najmanje tjedan dana prije primjene. U okviru Komisijinih posjeta radi utvrđivanja činjenica iz 2017. države članice navele su primjere ciljanih informativnih kampanja, uključujući kampanje podizanja svijesti o rizicima povezanima s pesticidima među neprofesionalnim vrtlarima u Danskoj, Poljskoj i Švedskoj te natjecanja o rizicima pesticida namijenjena školskoj djeci u Poljskoj i Italiji.

3.6. VODNI OKOLIŠ I VODA ZA PIĆE

U skladu s člankom 11. Direktive države članice dužne su osigurati poduzimanje odgovarajućih mjera za zaštitu vodnog okoliša i nalazišta vode za piće od učinaka pesticida.

Države članice donijele su niz mjera za zaštitu vodnog okoliša od učinaka pesticida, no zbog nedostatka mjerljivih ciljeva u većini nacionalnih akcijskih planova teško je procijeniti ostvareni napredak.

To je područje detaljno opisano u 27 nacionalnih akcijskih planova, uz iznimku Francuske koja ga je izostavila. Raspon mjera obuhvaća nekoliko područja. Kad je riječ o primjeni pesticida, mjere uključuju primjenu tehnologije za smanjenje zanošenja i zabranu punjenja prskalica iz vodotoka. Dostupni su i financijski poticaji namijenjeni uspostavi sigurnosnih razmaka uz vodotoke u agrookolišnim programima, kapitalna bespovratna sredstva za kupnju mlaznica za smanjenje zanošenja i izgradnja bioloških podloga za prikupljanje površinskog otjecanja pri pranju prskalice. No pokrivenost površina tim mjerama u većini je država članica vrlo ograničena. Druge mjere odnose se na educiranje i prijenos znanja. Iako su države članice uvele čitav niz mjera u tom području kako je prethodno navedeno, uspostavljeni ciljevi i vremenski rasporedi odnose se na uspostavljanje mjera, na primjer područja sa sigurnosnim razmacima uz vodotoke, ili na postizanje postojećih standarda kvalitete vode u skladu s drugim zakonodavstvom, kao u nekim državama članicama.

Kao što je istaknuto u radnom dokumentu službi Komisije o poljoprivredi i održivom upravljanju vodom u Europi[34], Direktiva o održivoj uporabi pesticida važan je instrument za ispunjavanje ciljeva dobrog stanja voda u skladu s Okvirnom direktivom o vodama 2000/60/EZ[35]. No ciljevi i vremenski rasporedi država članica namijenjeni zaštiti vodnog okoliša nisu uvijek izričito povezani s ciljevima zaštite okoliša iz Direktive 2000/60/EZ. Države članice provele su programe praćenja okoliša u skladu s Direktivom 2000/60/EZ, Direktivom 2006/118/EZ[36] o zaštiti podzemnih voda, Direktivom 2008/105/EZ[37] o standardima kvalitete okoliša u području vodne politike i Direktivom 1998/83/EZ o vodi za

[34] SWD(2017) 153 final, https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf

[35] Direktiva 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2000. o uspostavi okvira za djelovanje Zajednice u području vodne politike, SL L 327, 22.12.2000., str. 1. – 73.

[36] Direktiva 2006/118/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o zaštiti podzemnih voda od onečišćenja i pogoršanja stanja, SL L 372, 27.12.2006., str. 19. – 31.

[37] Direktiva 2008/105/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o standardima kvalitete okoliša u području vodne politike i o izmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage Direktiva Vijeća 82/176/EEZ, 83/513/EEZ, 84/156/EEZ, 84/491/EEZ, 86/280/EEZ i izmjeni Direktive 2000/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, SL L 348, 24.12.2008., str. 84. – 97.

piće[38]. Programi praćenja i povezani pokazatelji i ciljevi trebali bi obuhvaćati nekoliko dijelova, uključujući biotu i/ili sediment, kako bi se na odgovarajući način obuhvatili rizici povezani s bioakumulativnim spojevima. Iz rezultata praćenja voda proizlazi da pesticidi iz različitih izvora pridonose lošem stanju vodnih tijela u 16 država članica te zahvaćaju 20 % podzemnih voda i 16 % rijeka i prijelaznih vodnih tijela koje su u izvješću br. 8/2012 EGP-a „Europske vode – ocjena statusa i pritisaka"[39,40] razvrstane kao vode lošeg kemijskog statusa.

U odgovorima na upitnik iz 2016. države članice izvijestile su Komisiju da je u 2014. i 2015. na ostatke pesticida ukupno testiran više od jedan milijun uzoraka vode. Radi usporedbe, u 2015. je na ostatke pesticida testirano samo 84 000 službenih uzoraka hrane. Uzorci vode uzeti su iz površinskih i podzemnih voda te vode za piće. Većina uzetih uzoraka bila je voda za piće, a rezultati su pokazali visoku stopu usklađenosti (99 %) sa zakonskom granicom u EU-u utvrđenom Direktivom 1998/83/EZ. No uzorci su uzeti nakon tretiranja potrebnih za uklanjanje pesticida.

Raspon pesticida koji je analiziran u okviru programa praćenja okoliša razlikovao se unutar i između država članica posjećenih 2017. Njemačka, Nizozemska i Danska uspostavile su jasne ciljeve u pogledu usklađenosti s tim odredbama, koji nadležnim tijelima pomažu u ocjeni i dokazivanju ostvarenog napretka. U mnogim su se talijanskim regijama pratile i dodatne tvari osim prioritetnih tvari navedenih u Okvirnoj direktivi o vodama. No u Poljskoj je popis praćenih pesticida sadržavao isključivo tvari koje je EU odredio kao prioritetne. U Njemačkoj i Danskoj nalazi pesticida u podzemnim vodama većinom su se odnosili na postojane pesticide koji više nisu odobreni, ne stavljaju se na tržište i ne upotrebljavaju u EU-u.

3.7. SMANJENJE UPOTREBE PESTICIDA NA ODREĐENIM PODRUČJIMA

U skladu s člankom 12. Direktive države članice obvezne su osigurati da se u određenim specifičnim područjima upotreba pesticida svede na najmanju moguću mjeru ili zabrani. Ta područja uključuju područja koja koriste šira javnost ili osjetljive skupine, zaštićena područja i nedavno tretirana područja dostupna poljoprivrednim radnicima. Treba poduzeti odgovarajuće mjere upravljanja rizikom te prednost dati pesticidima niskog rizika kao i mjerama biološkog suzbijanja.

Komisija prepoznaje opsežne mjere koje su države članice uspostavile radi smanjenja upotrebe pesticida na specifičnim područjima i njihov pozitivan učinak, no navodi i nedostatak mjerljivih ciljeva u većini država članica.

U svojim je NAP-ovima 26 država članica[41] opisalo mjere za smanjenje upotrebe pesticida na javnim površinama, no većina nije postavila specifične ciljeve smanjenja takve upotrebe. No zabilježene su i neke dobre prakse, primjerice u Danskoj, koja je utvrdila ukupni cilj smanjenja upotrebe, ali i kvote pesticida za svaki pojedini golf-teren. Cilj je postupno ukinuti

[38] Direktiva Vijeća 98/83/EZ od 3. studenoga 1998. o kvaliteti vode namijenjene za ljudsku potrošnju, SL L 330, 5.12.1998., str. 32. – 54.

[39] https://www.eea.europa.eu/publications/european-waters-assessment-2012

[40] U tim se podacima vjerojatno podcjenjuje udio rijeka i prijelaznih vodnih tijela u opasnosti od pesticida jer zbog načina na koji su se izrađivala prva izvješća o planovima upravljanja riječnim slivovima u to vrijeme nije bilo moguće odrediti točan udio površinskih vodnih tijela u kojima postoji opasnost od pesticida kao specifičnih onečišćujućih tvari. Komisija trenutačno procjenjuje drugi paket planova upravljanja riječnim slivovima (2016. – 2021.), a ažurirani će podaci biti dostupni 2018.

[41] U planovima iz Rumunjske i Portugala ne navode se takve mjere.

upotrebu pesticida na drugim javnim površinama. Samo NAP-ovi iz Latvije, Malte, Španjolske i Italije sadržavaju specifične mjere za zaštitu poljoprivrednih radnika na nedavno tretiranim područjima.

U odgovorima na upitnik iz 2016. 26 država članica[42] izvijestilo je da su zabranile ili ograničile upotrebu pesticida na zaštićenim područjima (kako je definirano Direktivom 2000/60/EZ) i područjima očuvanja (kako je definirano Direktivama 79/409/EEZ[43] i 92/43/EEZ[44]). Tijekom posjeta radi utvrđivanja činjenica iz 2017. Komisija je svjedočila primjerima ograničenja koja se primjenjuju u državama članicama. Primjerice Poljska zabranjuje upotrebu štetnih, otrovnih ili vrlo otrovnih pesticida na javnim površinama kao što su igrališta, osnovne škole i vrtići bez mogućnosti odstupanja. Druge države članice zabranile su pesticide koji sadrže glifosat na nepoljoprivrednim površinama (na primjer Italija) ili u nacionalnim parkovima i prirodnim rezervatima (na primjer Njemačka). U Njemačkoj je u dvije godine odobreno samo 17 odstupanja za upotrebu pesticida na javnim površinama. Danska je izvijestila o smanjenju upotrebe pesticida na javnim površinama za 90 % od 1995.

3.8. RUKOVANJE PESTICIDIMA I NJIHOVO SKLADIŠTENJE

U skladu s člankom 13. Direktive države članice moraju osigurati da rukovanje pesticidima i skladištenje pesticida te rukovanje njihovom ambalažom i ostacima ne dovode u opasnost zdravlje ljudi ili okoliš.

Iako u gotovo svim državama članicama postoje sustavi za kontrolu rukovanja pesticidima i skladištenja pesticida, njihova se učinkovitost ne može uvijek ocijeniti zbog nedostatka mjerljivih ciljeva.

U NAP-ovima se općenito spominje taj problem, no samo se u talijanskom NAP-u izričito navode svi zahtjevi Direktive, tj. skladištenje, rukovanje, razrjeđivanje i miješanje pesticida prije primjene, rukovanje ambalažom, odlaganje ostataka i mješavina iz spremnika te čišćenje opreme. Inicijative za odlaganje praznih spremnika pesticida navedene su u 18 planova, što ih čini najčešćom mjerom u tom području. U devet planova navode se odredbe povezane sa skladištenjem. Druge mjere opisane u planovima uključuju revidirane standarde povezane sa skladištenjem, čišćenjem opreme za primjenu i sigurnim odlaganjem starih neregistriranih pesticida/ostataka.

Komisija je ocijenila provedbu tih zahtjeva u svojim revizijama u 19 država članica u razdoblju od 2012. do 2014. Tijekom revizija 15 je država članica donijelo mjere za rukovanje i skladištenje pesticida, uključujući uporabu i odlaganje njihove ambalaže i ostataka. Prikupljanje, prijevoz i sigurno odlaganje ambalaže i ostataka obavljaju odobrena trgovačka društva, a u četiri države članice na tome surađuju nadležna tijela i proizvođači pesticida. Države članice dopunile su provedbu nacionalnog zakonodavstva za sigurno rukovanje i skladištenje pesticida pregledima objekata za skladištenje.

[42] Irska i UK nisu naveli odgovor.
[43] Direktiva Vijeća 79/409/EEZ od 2. travnja 1979. o zaštiti divljih ptica, SL L 103, 25.4.1979., str. 1. – 18.
[44] Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore, SL L 206, 22.7.1992., str. 7. – 50.

U odgovorima na upitnik iz 2016. 25 država članica[45] odgovorilo je da su uspostavile sustave za prikupljanje i sigurno odlaganje praznih spremnika i ambalaže sredstava za zaštitu bilja. U 21 državi članici ti sustavi obuhvaćaju i prikupljanje te sigurno odlaganje zastarjelih pesticida i pesticida kojima je istekao rok trajanja i njihovih ostataka. Sustave za odobrenje objekata za skladištenje kod proizvođača i distributera uspostavilo je 15 država članica.

3.9. INTEGRIRANA ZAŠTITA BILJA

U članku 3. Direktive navodi se definicija integrirane zaštite bilja, a u skladu s člankom 14. stavkom 4. države članice obvezne su u svojim nacionalnim akcijskim planovima opisati način na koji osiguravaju da od 1. siječnja 2014. profesionalni korisnici provode opća načela integrirane zaštite bilja. U članku 55. Uredbe br. 1107/2009 navodi se da stručna upotreba pesticida obuhvaća i usklađenost s odredbama Direktive, a posebno zahtjevima u pogledu integrirane zaštite bilja.

Što je integrirana zaštita bilja?

- Integrirana zaštita bilja je uz poticanje ekološke poljoprivrede jedan od alata za zaštitu bilja koji uključuje smanjenu upotrebu pesticida.
- Radi se o integriranom pristupu sprječavanju i/ili suzbijanju organizama štetnih za biljke upotrebom svih dostupnih informacija, alata i metoda zaštite bilja.
- Cilj je integrirane zaštite bilja ograničiti upotrebu pesticida i drugih metoda suzbijanja isključivo na razine koje su ekonomski i ekološki opravdane i koje na najmanju moguću mjeru smanjuju rizik za zdravlje ljudi i okoliš.
- Održivim biološkim, fizičkim i drugim nekemijskim metodama mora se dati prednost pred kemijskim metodama ako se njima može postići zadovoljavajuća zaštita od štetnog organizma.

Države članice trebale bi razviti jasno definirane kriterije kako bi mogle sustavno ocjenjivati primjenjuje li se osam načela integrirane zaštite bilja i poduzeti odgovarajuće provedbene mjere ako to nije slučaj. Takvi bi alati mogli potvrditi postiže li se planirani ishod integrirane zaštite bilja naveden u Direktivi tj. smanjenje ovisnosti o upotrebi pesticida.

Osam općih načela integrirane zaštite bilja navedeno je u Prilogu III. Direktivi. Međutim, način primjene tih načela u praksi nije izričito definiran. Profesionalni korisnici pesticida diljem EU-a tih osam načela integrirane zaštite bilja primjenjuju na različite načine, a to je djelomično uzrokovano raznolikošću poljoprivrede EU-a u pogledu klime, vrste usjeva i proizvodnih tehnika te načelom supsidijarnosti. Države članice i dalje podupiru ekološku poljoprivredu kao sustav smanjene upotrebe pesticida, a broj ekoloških gospodarstava i dalje raste. Ekološke površine zauzimale su 2015. 6,2 % ukupnih poljoprivrednih površina EU-a.

[45] U Grčkoj nije uspostavljen sustav za prikupljanje prazne ambalaže i spremnika, a Bugarska i UK nisu naveli odgovor.

U svojim nacionalnim akcijskim planovima sve države članice navele su da poduzimaju čitav niz sveobuhvatnih mjera za poticanje provedbe integrirane zaštite bilja. U 24 države članice[46] uspostavljeni su sustavi predviđanja, upozorenja i ranog dijagnosticiranja za suzbijanje štetočina i bolesti koji se financiraju iz javnih sredstava, a utvrđeni su i ekonomski pragovi za značajne štetočine kako bi se poljoprivrednicima olakšalo donošenje odluka. Informatički alati u tu svrhu dostupni su na službenim internetskim stranicama. Mreže oglednih farmi za integriranu zaštitu bilja uspostavljene su u 12 država članica kako bi se razvile i proširile tehnike integrirane zaštite bilja primjerene lokalnim klimatskim uvjetima i vrstama usjeva. Uz to, profesionalni korisnici imaju pristup širokom rasponu smjernica u području integrirane zaštite bilja koje su sastavila službena tijela i organizacije stručnjaka. U skladu s člankom 12. stavkom 2. točkom (e) Uredbe (EU) br. 1306/2013 države članice obvezne su uključiti opća načela integrirane zaštite bilja u svoje sustave za savjetovanje poljoprivrednika[47]. Države članice naglasile su da su za provedbu integrirane zaštite bilja vrlo važne službene savjetodavne službe, koje su neovisne u pogledu komercijalnih interesa.

Komisija i države članice zajednički su financirale mrežu ENDURE[48], koja objedinjuje istraživanje, podučavanje i prijenos znanja iz područja poljoprivrede, osobito integrirane zaštite bilja. Komisija je u okviru Sedmog okvirnog programa Europske unije podržala projekt C-IPM[49], kojim se uspostavlja forum za istraživanja i razvoj prioriteta u području integrirane zaštite bilja, povezuju postojeće istraživačke inicijative i predlažu nova istraživanja. Komisija je financirala velik broj drugih istraživačkih projekata[50]. U Njemačkoj su u suradnji s njemačkim nadležnim tijelima organizirane dvije radionice o integriranoj zaštiti bilja na razini EU-a 2014. i 2016. Komisija će u okviru svojeg programa Bolja izobrazba za sigurniju hranu od 2018. održati niz tečajeva o primjeni integrirane zaštite bilja namijenjenih stručnjacima iz država članica.

Države članice nisu prenijele načela integrirane zaštite bilja u obvezujuće kriterije koje je moguće ocijeniti. Integriranu zaštitu bilja većinom smatraju obrazovnim alatom za poljoprivrednike i nisu uspostavile metode za ocjenjivanje usklađenosti s njezinim načelima. Iako države članice primjenjuju niz mjera za poticanje primjene integrirane zaštite bilja, time se ne podrazumijeva da korisnici u stvarnosti primjenjuju relevantne tehnike integrirane zaštite bilja. Poljoprivrednici su gospodarski subjekti i iako su tehnike integrirane zaštite bilja dugoročno održive, takva zaštita bilja kratkoročno može podrazumijevati viši gospodarski rizik. Na primjer, uzgoj kukuruza ili pšenice u monokulturi može se smatrati poželjnijim iz gospodarskih razloga. No takav kratkoročan pristup upravljanju zemljom uključuje znatne rizike u pogledu dugoročnih troškova, na primjer zbog povećanja populacije štetočina ili korova u monokulturi. Monokoltura u konačnici može uzrokovati gubitak biološke raznolikosti, eroziju tla pa čak i dezertifikaciju. Kao primjer kratkoročnog pristupa mogu se spomenuti hitna odobrenja koja je Rumunjska dala za upotrebu neonikotinoida za tretiranje sjemena na neutvrđenoj površini kukuruza, ne ispitavši plodored kultura kao alternativu.

---

[46] UK nije naveo odgovor, a sustavi financirani iz javnih sredstava nisu uspostavljeni u Nizozemskoj, Cipru i Malti.

[47] Uredba (EU) br. 1306/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o financiranju, upravljanju i nadzoru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju izvan snage uredaba Vijeća (EEZ) br. 352/78, (EZ) br. 165/94, (EZ) br. 2799/98, (EZ) br. 814/2000, (EZ) br. 1290/2005 i (EZ) br. 485/2008, SL L 347, 20.12.2013., str. 549. – 607.

[48] http://www.endure-network.eu/endure

[49] http://c-ipm.org/

[50] Sedmi okvirni program: CO-FREE, TEAMPEST, BIOCOMES, SharCo, DROPSA, Fruit Breedomics, EU-Berry, INNOVINE, MARS EUPHOROS, VALORAM, PRATIQUE, ISEFOR, QBOL, Q-Detect, TESTA; Obzor 2020.: EUCLID, EMPHASIS, BLOSTER: http://cordis.europa.eu/projects/home_en.html

Tijekom svojih posjeta radi utvrđivanja činjenica iz 2017. u državama članicama Komisija je utvrdila primjere načina za procjenu provedbe integrirane zaštite bilja. U brojnim se slučajevima to temeljilo na samoprocjeni poljoprivrednika, koja je pokazala da se prakse integrirane zaštite bilja u većoj mjeri primjenjuju u proizvodnji povrća, staklenicima i rasadnicima nego na oranicama. Uz to, provedba integrirane zaštite bilja provjerava se u okviru dobrovoljnih programa i radi privatne certifikacije u skladu sa standardima dobre poljoprivredne prakse.

U svih šest posjećenih država članica tijela su navela da bi se prema njihovom mišljenju neke tehnike integrirane zaštite bilja mogle usvojiti na još široj razini, kao što su plodored, ispravan odabir sjemena i sadnog materijala te primjena odgovarajućih postupaka uzgoja. To je potvrđeno i jednim istraživanjem u Danskoj prema kojemu je svijest o tehnikama integrirane zaštite bilja porasla među poljoprivrednicima, no stvarna se razina primjene tih postupaka tek neznatno povećala. Analiza koju je provela Nizozemska pokazala je da poljoprivrednici općenito primjenjuju načela integrirane zaštite bilja, no da se nijedno od tih načela ne primjenjuje u svojem punom potencijalu.

Države članice istaknule su nedostupnost pesticida niskog rizika i nekemijskih pesticida kao prepreku daljnjem razvoju integrirane zaštite bilja. No poticaji za registraciju sredstava niskog rizika i nekemijskih sredstava navode se tek u manjem broju nacionalnih akcijskih planova. Stoga je odobravanje i poticanje upotrebe pesticida niskog rizika i nekemijskih pesticida još jedna važna mjera za poticanje zaštite bilja sa smanjenom upotrebom pesticida. U tri je države članice[51] u 2015. udio nekemijskih aktivnih tvari u pesticidima u usporedbi sa svim aktivnim tvarima u odobrenim pesticidima iznosio visokih 10 %.

3.10. POKAZATELJI RIZIKA

Člankom 15. Direktive propisana je obveza utvrđivanja usklađenih pokazatelja rizika kako bi se mjerio napredak postignut u pogledu smanjenja rizika i štetnih učinaka upotrebe pesticida na zdravlje ljudi i okoliš. Istim člankom predviđeno je da države nastave primjenjivati postojeće nacionalne pokazatelje ili da prema potrebi usvoje dodatne pokazatelje.

Komisija je države članice obavijestila da će započeti razgovore kojima će se utvrditi može li se postići dogovor o razvoju usklađenih pokazatelja rizika bez zamjene dopunskih nacionalnih pokazatelja.

Komisija do danas nije uspostavila usklađene pokazatelje rizika primjenjive na razini EU-a. Iako je Komisija nedavno utvrdila određene nedostatke u pogledu dostupnosti i kvalitete statističkih podataka o pesticidima[52], od kojih se mnogi trenutačno ne mogu koristiti zbog odredbi o povjerljivosti i zakonskih ograničenja, iskustvo pokazuje da je mjerenje rizika složena aktivnost koja se, uzimajući u obzir podatke dostupne na razini EU-a, ne može jednostavno provesti upućivanjem na ukupnu prodaju sredstava za zaštitu bilja. Razlog tome je činjenica da rizik povezan s pesticidima ovisi o nizu čimbenika, osobito aktivnim tvarima, ali i načinima na koje se pesticidi primjenjuju.

[51] Austrija, Italija i Švedska.

[52] Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o provedbi Uredbe (EZ) br. 1185/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. o statističkim podacima o pesticidima, COM(2017) 109 final.

U nedostatku usklađenih pokazatelja rizika države članice nastavljaju primjenjivati svoje postojeće pokazatelje rizika kako su opisani u nekim nacionalnim akcijskim planovima. Danska je primjerice razvila „pokazatelj opterećenja pesticidima”, kojim se izračunava potencijalno opterećenje za okoliš i zdravlje ljudi koje pojedini pesticidi dostupni na tržištu imaju ovisno o njihovu toksikološkom razvrstavanju.

3.11. SREDSTVA NISKOG RIZIKA

U skladu s člankom 14. Direktive države članice dužne su poduzeti sve potrebne mjere za poticanje zaštite bilja sa smanjenom upotrebom pesticida, dajući kad god je to moguće prednost nekemijskim metodama kako bi profesionalni korisnici pesticida prešli na postupke i sredstva s najmanjim rizikom za zdravlje ljudi i okoliš.

Komisija poduzima mjere kako bi ubrzala dostupnost pesticida niskog rizika.

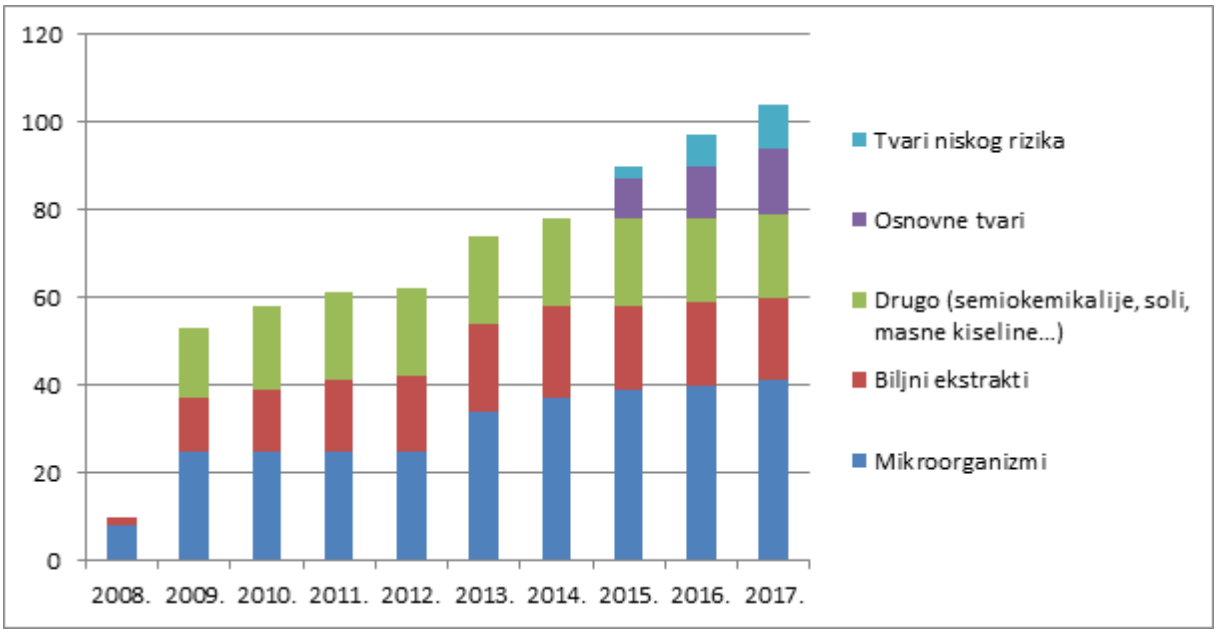
Kad se za neku tvar utvrdi da je niskog rizika, mogu se primjenjivati odgovarajući poticaji predviđeni Uredbom (EZ) br. 1107/2009. U te poticaje ubraja se izdavanje odobrenja na razdoblje od 15 godina (umjesto uobičajenog razdoblja od 10 godina), duže razdoblje zaštite podataka i ubrzani postupak odobravanja sredstava za zaštitu bilja niskog rizika (120 dana umjesto jedne godine).

Kako bi se povećala dostupnost tvari niskog rizika, Komisija je procjenu potencijalnih aktivnih tvari niskog rizika u sadašnjem programu revizija proglasila prioritetom[53]. Donošenjem Uredbe (EU) 2017/1432 Komisija je pojasnila postojeće kriterije za utvrđivanje i odobravanje tvari niskog rizika[54]. Trenutačno je kao tvar niskog rizika odobreno samo deset od ukupno gotovo 500 tvari. No procjenjuje se da će više od 70 tvari koje su već odobrene u skladu s Direktivom 91/414/EEZ udovoljavati novim kriterijima primjenjivima na tvari niskog rizika. U sljedeće će se tri godine te tvari ponovno ocjenjivati radi produljenja odobrenja i time će se potencijalno povećati ukupni broj aktivnih tvari niskog rizika.

Uredba (EZ) br. 1107/2009 osim odredbi za sredstva niskog rizika sadržava i posebne odredbe za osnovne tvari. Radi se o tvarima kao što su prehrambeni proizvodi koji se obično upotrebljavaju u druge svrhe osim zaštite bilja, npr. ocat. Većinom su biološkog/prirodnog porijekla i često se tradicionalno upotrebljavaju u ekološkom uzgoju. Trenutačno je odobreno 15 osnovnih tvari, a Komisija i države članice aktivno rade na tome kako bi se opseg tih odobrenih tvari povećao. Druga tzv. „biološka sredstva za suzbijanje štetnika”, kao što su korisni kukci ili nematodi, mogu se primjenjivati kao alternativni postupci zaštite bilja, no nisu obuhvaćeni Uredbom (EZ) br. 1107/2009.

[53] Provedbena odluka Komisije od 28. rujna 2016. o uspostavi programa rada za procjenu zahtjevâ za produljenje odobrenja aktivnih tvari koja istječu u 2019., 2020. i 2021. u skladu s Uredbom (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, SL C 357, 29.9.2016., str. 9. – 11.

[54] Uredba Komisije (EU) 2017/1432 od 7. kolovoza 2017. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja u pogledu mjerila za odobravanje aktivnih tvari niskog rizika, SL L 205 od 8.8.2017., str. 59. – 62.

Slika 2.: Povećanje broja alternativnih tvari odobrenih u EU-u

Konačno, Komisija u okviru svojih programa za istraživanja i inovacije podržava čitav niz istraživanja u području zaštite bilja kako bi se pronašla nova sredstva niskog rizika i postupci biološkog suzbijanja štetnika[55].

4. ZAKLJUČCI

U Europskoj se uniji već više od 20 godina primjenjuju brojni propisi i mjere potpore osmišljeni kako bi upotreba pesticida u poljoprivredi bila sigurna, smanjena i preciznija. Direktivom bi se u velikoj mjeri mogli smanjiti rizici povezani s upotrebom pesticida. No sve dok je države članice ne počnu strože provoditi, ta će poboljšanja biti ograničena i svakako nedovoljna da bi se ostvario napredak u pogledu okoliša i zdravlja, koji je cilj te Direktive. Izradom nacionalnih akcijskih planova s jasnim mjerljivim ciljevima države članice pokazale bi svojim građanima da primjereno provode Direktivu, ali da predlaganjem inovativnih načina smanjenja rizika od pesticida čine i više od toga.

4.1. Nacionalni akcijski planovi i provedba Direktive

NAP-ovima države članice utvrđuju ciljeve i mjere namijenjene postizanju cilja Direktive, a mogu se smatrati velikim korakom prema održivoj upotrebi pesticida. Države članice trenutačno revidiraju svoje prve planove, a potpuna slika stanja provedbe bit će vidljiva tek nakon njihove revizije.

Usprkos tom znatnom napretku ovim su izvješćem utvrđene velike praznine u brojnim područjima planova, na primjer u pogledu prskanja iz zraka, informiranja javnosti, prikupljanja informacija o slučajevima trovanja i mjera zaštite vodnog okoliša. Integrirana

[55] Primjerice sljedeće projekte iz Sedmog okvirnog programa:
AGROCOS (http://cordis.europa.eu/project/rcn/94701_en.html),
PURE (http://cordis.europa.eu/project/rcn/98869_en.html),
CO-FREE (http://cordis.europa.eu/project/rcn/101750_en.html),
BIOCOMES (http://cordis.europa.eu/project/rcn/111189_en.html),
Prolarix (http://cordis.europa.eu/project/rcn/110948_en.html).

zaštita bilja važan je dio Direktive te je stoga osobito zabrinjavajuće što države članice nisu još utvrdile jasne ciljeve i osigurale njihovu provedbu, među ostalim i za širu upotrebu tehnika upravljanja zemljištem kao što je plodored. Države članice trebale bi poboljšati svoje planove, prvenstveno utvrđivanjem specifičnih i mjerljivih ciljeva i pokazatelja za dugoročnu strategiju smanjenja rizika i učinaka upotrebe pesticida. Ta bi poboljšanja trebalo uključiti u revidirane akcijske planove, koji bi državama članicama omogućili kontinuirano praćenje napretka provedbe i prilagodbu strategije prema potrebi.

Komisija je pismeno obavijestila one države članice kod kojih su utvrđeni propusti u planovima ili njihovoj provedbi kako bi ih podsjetila na njihove obveze i važnost provedbe te Direktive. Nakon šest posjeta radi utvrđivanja činjenica u državama članicama u 2017. Komisija će i dalje ocjenjivati NAP-ove i pratiti provedbu Direktive u državama članicama provođenjem revizija, drugih mjera i popratnih aktivnosti kako bi se osiguralo postizanje ciljeva Direktive. Komisija će prema potrebi razmotriti mjere u slučaju kršenja.

4.2. Aktivnosti Komisije kao podrška državama članicama

Stručna skupina o održivoj zaštiti bilja, uspostavljena tijekom nizozemskog predsjedništva, u svojem je izvješću Vijeću predstavila plan provedbe povećanja dostupnosti sredstava za zaštitu bilja niskog rizika i ubrzanja provedbe integrirane zaštite bilja u državama članicama[56]. Vijeće je taj plan potvrdilo u lipnju 2016. Kao dopunska mjera predloženo je da Komisija postojeću internetsku stranicu o Direktivi razvije u internetski portal na kojem bi se nalazile poveznice na trenutačno dostupne relevantne informacije o integriranoj zaštiti bilja na razini EU-a i država članica. Rad na tome dobro napreduje. Na toj će se stranici objaviti i Komisijino buduće pregledno izvješće o nizu od šest posjeta radi utvrđivanja činjenica o provedbi Direktive.

Iako države članice općenito imaju uspostavljene sustave za prikupljanje informacija o slučajevima akutnog trovanja pesticidima, trebale bi poboljšati točnost primljenih podataka. Sustavi za prikupljanje informacija o slučajevima kroničnog trovanja nisu razvijeni u većem opsegu. Ključno je da države članice razviju i održavaju funkcionalan sustav praćenja trovanja pesticidima na radnom mjestu, koji će biti temelj za odgovarajuće preventivne intervencije. Komisija će dovršiti smjernice o nadzoru i praćenju učinaka upotrebe pesticida na zdravlje ljudi i okoliš do kraja 2017. i u suradnji s državama članicama istražiti kako bi se takvi sustavi mogli dodatno razviti. Komisija će razmotriti i mogućnost uspostavljanja sustava za prikupljanje informacija o sumnjama na trovanje pesticidima u skladu s člankom 24. stavkom 4. točkom (b) Uredbe (EU) 2017/625.

Nakon što je ta Direktiva provedena u svim državama članicama i nakon što se utvrde obveze koje se izravno odnose na poljoprivrednike, Komisija će postupiti u skladu sa Zajedničkom izjavom Europskog parlamenta i Vijeća iz Uredbe (EU) br. 1306/2013[57], prema kojoj se Komisija poziva da uključi relevantne dijelove Direktive u sustav višestruke sukladnosti. Nadalje, Komisija će u međuvremenu podržati države članice u razvoju metodologija za

[56] http://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out/?&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST-10041-2016-ADD-1

[57] Uredba (EU) br. 1306/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o financiranju, upravljanju i nadzoru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju izvan snage uredaba Vijeća (EEZ) br. 352/78, (EZ) br. 165/94, (EZ) br. 2799/98, (EZ) br. 814/2000, (EZ) br. 1290/2005 i (EZ) br. 485/2008, SL L 347/549, 20.12.2010., str. 59.

ocjenjivanje usklađenosti s osam načela integrirane zaštite bilja, uzimajući u obzir raznolikost poljoprivrede u EU-u i načelo supsidijarnosti.

Kako bi izmjerila napredak u pogledu smanjenja rizika i štetnih učinaka upotrebe pesticida na zdravlje ljudi i okoliš, Komisija će u drugoj polovici 2017. s državama članicama početi raditi na postizanju dogovora o razvoju usklađenih pokazatelja rizika.

Komisija će u suradnji s državama članicama i dalje raditi na širenju primjera dobre provedbene prakse s pomoću radnih skupina i osposobljavanja, pri čemu je prioritet jačanje kapaciteta država članica u razumijevanju i provedbi načela održive upotrebe u okviru programa Bolja izobrazba za sigurniju hranu.

Nakon donošenja revidiranih nacionalnih akcijskih planova Komisija će imati ažurirane informacije na temelju kojih će izraditi novo izvješće sa sveobuhvatnijom procjenom stanja provedbe Direktive.